Polsko

*UWAGA: poniższe odpowiedzi NIE DOTYCZĄ stanów faktycznych, do których zastosowanie znajdują regulacje prawa europejskiego*

## 1 Źródła obowiązujących przepisów

### 1.1 Przepisy krajowe

Ustawa z dnia 4.02.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (tekst jednolity Dz.U. z 2015 r. poz. 1792), dalej jako p.p.m.

### 1.2 Wielostronne konwencje międzynarodowe

Konwencja dotycząca ubezwłasnowolnienia i analogicznych zarządzeń opiekuńczych, podpisana w Hadze 17.07.1905 r.
Konwencja dotycząca kolizji praw w przedmiocie formy rozporządzeń testamentowych, podpisana w Hadze 5.10.1961 r.
Konwencja o właściwości organów i prawie właściwym w zakresie ochrony małoletnich, sporządzona w Hadze 5.10.1961 r.
Konwencja o prawie właściwym dla wypadków drogowych, sporządzona w Hadze 4.05.1971 r.
Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych, sporządzona w Hadze 2.10.1973 r.
Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwarta do podpisu w Rzymie 19.06.1980 r.
Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzona w Hadze 19.10.1996 r.
Protokół haski z dnia 23 listopada 2007 r. o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych

### 1.3 Główne konwencje dwustronne

Polska zawarła szereg umów dwustronnych dotyczących obrotu prawnego, w których to umowach znajdują się także normy kolizyjne. Są to umowy z państwami członkowskimi UE, jak i państwami trzecimi. Ponieważ instrumenty wiążące państwa członkowskie UE, a zawierające normy kolizyjne w odniesieniu do różnych obszarów przedmiotowych, mają **pierwszeństwo** stosowania przed umowami dwustronnymi zawartymi pomiędzy państwami członkowskimi, zasadniczo więc praktyczne znaczenie mają obecnie jedynie umowy z państwami trzecimi.
Są to umowy z Białorusią (z 26.10.1994 r.), z Rosją (z 16.09.1996 r.), z Ukrainą (z 24.05.1993 r.), Koreańską Republiką Ludowo- Demokratyczną (z 28.09.1986 r.), z Republiką Kuby (z 18.11.1982 r.), z Socjalistyczną Republiką Wietnamu (22.03.1993 r.) i na zasadzie sukcesji umowa z Jugosławią ( z 6.02.1960 r.) w odniesieniu do Bośni, Hercegowiny, Czarnogóry i Serbii.

## 2 Wdrożenie norm kolizyjnych

### 2.1 Czy istnieje obowiązek stosowania przez sąd norm kolizyjnych z urzędu?

Tak, sąd stosuje normy kolizyjne z urzędu, jak również z urzędu stosuje prawo obce, jeśli norma kolizyjna wskaże je jako właściwe w danej sprawie.

### 2.2 Odesłanie

Zgodnie z art. 5 p.p.m. prawo polskie przewiduje jedynie odesłanie zwrotne do prawa polskiego.
Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli wskazanie prawa właściwego:
1) nastąpiło w drodze wyboru prawa;
2) dotyczy formy czynności prawnej;
3) dotyczy zobowiązań umownych, pozaumownych lub z jednostronnych czynności prawnych, dla których prawo właściwe określa niniejsza ustawa.

### 2.3 Zmiana łącznika

Do zmiany statutu może dojść w wyniku:
1. Nowelizacji przepisów zawierających normy kolizyjne, co prowadzi do tego ,że inne prawo merytoryczne wskazywały normy dotychczasowe, a inne wskazują normy nowe.
Zagadnienie takiej zmiany statutu należy do zagadnień przepisów intertemporalnych, które określają datę istotną dla oceny stosowania dla danego stosunku prawnego ustawy starej albo nowej.
Polska ustawa z 2011 r. prawo prywatne międzynarodowe nie rozstrzyga wyraźnie zagadnień intertemporalnych. W praktyce i literaturze przyjmuje się jednak, że przy rozstrzyganiu konfliktów intertemporalnych w polskim p.p.m. należy posługiwać się , stosując je odpowiednio, regułami prawa intertemporalnego ukształtowanymi na użytek stosunków cywilnoprawnych i występujących w obrębie tych stosunków konfliktów intertemporalnych.
2. Zmiany powiązania danego stosunku rozstrzygającego o właściwości prawa wedle norm kolizyjnych obowiązujących na danym obszarze, tak że zamiast dotychczas właściwego, od określonego momentu właściwy staje się inny system prawny.
W ustawie p.p.m. brak jest ogólnego uregulowania tego zagadnienia. Istnieją jednak rozwiązania szczegółowe np. art 41 ust.2.
Swoistą grupę norm stanowią w tym zakresie te, które określając właściwość prawa, wskazują za pośrednictwem subokreślnika temporalnego normy kolizyjnej miarodajną chwilę (np. art.48, 54 ust.1).
W braku wyraźnego unormowania w przepisach przyjmuje się zasadę właściwości każdoczesnego statutu dla zdarzeń , jakie miały miejsce w okresie powiązania z tym statutem.

### 2.4 Wyjątki od normalnego stosowania norm kolizyjnych

Odstępstwo od stosowania prawa wskazanego przez normę kolizyjną właściwą dla danego stosunku prawnego przewiduje art. 3 i art. 10 p.p.m.
**Stosownie do treści art. 3. 1.** jeżeli ustawa przewiduje właściwość prawa ojczystego, a obywatelstwa danej osoby ustalić nie można, osoba ta nie ma obywatelstwa żadnego państwa albo nie można ustalić treści prawa ojczystego, stosuje się prawo państwa, w którym znajduje się jej miejsce zamieszkania; w razie braku miejsca zamieszkania stosuje się prawo państwa, w którym znajduje się miejsce jej zwykłego pobytu.
**Zgodnie z treścią art. 10. 1.** jeżeli nie można ustalić okoliczności, od których zależy właściwość prawa, stosuje się prawo najściślej związane z danym stosunkiem prawnym. Ponadto jeżeli nie można stwierdzić w rozsądnym terminie treści właściwego prawa obcego, stosuje się prawo polskie.
Dodatkowo art. 67 p.p.m. stanowi, że w razie braku wskazania prawa właściwego w ustawie p.p.m., przepisach szczególnych, obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej ratyfikowanych umowach międzynarodowych i prawie Unii Europejskiej, do danego stosunku prawnego **należy stosować prawo państwa, z którym stosunek ten jest najściślej związany.**

### 2.5 Stwierdzenie prawa obcego

Sąd z urzędu ustala i stosuje właściwe prawo obce – art. 51a par. 1 ustawy z dnia 27.07.2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jednolity Dz.U. z 2019 r. poz. 52 ze zm.)

## 3 Normy kolizyjne

### 3.1 Zobowiązania umowne i akty prawne

Normy kolizyjne dotyczące tej kwestii zawarte w p.p.m.:

**Art. 28.** 1. Prawo właściwe dla zobowiązania umownego określa rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz. Urz. UE L 177 z 04.07.2008 r., str. 6).Do zobowiązań umownych, które na podstawie przepisu art. 1 ust. 2 lit. j rozporządzenia, o którym mowa w ust. 1, zostały wyłączone z zakresu jego zastosowania, stosuje się przepisy tego rozporządzenia odpowiednie dla danego zobowiązania.

**Zgodnie z treścią art. 29.** 1. p.p.m. Jeżeli prawo polskie przewiduje obowiązek ubezpieczenia, umowa takiego ubezpieczenia podlega prawu polskiemu.

2. Jeżeli prawo państwa członkowskiego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, które przewiduje obowiązek ubezpieczenia, każe dla umowy takiego ubezpieczenia stosować jako właściwe własne prawo, stosuje się to prawo.

**Art. 30.** 1. Poza przypadkami uregulowanymi w rozporządzeniu, o którym mowa w art. 28, wybór prawa państwa, niebędącego państwem członkowskim Europejskiego Obszaru Gospodarczego, dla umowy, która wykazuje ścisły związek z obszarem co najmniej jednego państwa członkowskiego, nie może prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony przyznanej mu przepisami prawa polskiego wdrażającymi następujące dyrektywy:

1) dyrektywę Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95 z 21.04.1993, str. 29; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 288);

2) (uchylony)

3) (uchylony)

4) dyrektywę 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 września 2002 r. dotyczącą sprzedaży konsumentom usług finansowych na odległość oraz zmieniającą dyrektywę Rady 90/619/EWG oraz dyrektywy 97/7/WE i 98/27/WE (Dz. Urz. UE L 271 z 09.10.2002, str. 16; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 6, t. 4, str. 321);

5) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającą dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz. Urz. UE L 133 z 22.05.2008, str. 66, z późn. zm.).

2. Jeżeli prawem właściwym dla umowy, objętej zakresem zastosowania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/122/WE z dnia 14 stycznia 2009 r. w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do niektórych aspektów umów timeshare, umów o długoterminowe produkty wakacyjne, umów odsprzedaży oraz wymiany (Dz. Urz. UE L 33 z 03.02.2009, str. 10), jest prawo państwa niebędącego państwem członkowskim Europejskiego Obszaru Gospodarczego, to konsument nie może być pozbawiony ochrony przyznanej mu przez przepisy prawa polskiego wdrażające tę dyrektywę:

1) jeżeli którakolwiek z nieruchomości jest położona na terytorium jednego z państw członkowskich, lub

2) w przypadku umowy niezwiązanej bezpośrednio z nieruchomością, jeśli przedsiębiorca wykonuje swoją działalność gospodarczą lub zawodową w jednym z państw członkowskich lub w jakikolwiek sposób kieruje taką działalność do jednego z państw członkowskich, a umowa wchodzi w zakres tej działalności.

Wskazać należy, że Rzeczpospolita Polska jest stroną konwencji międzynarodowych zawierających jednolite normy merytoryczne z zakresu niektórych rodzajów zobowiązań umownych. Zawarte w tych konwencjach przepisy materialnoprawne mają pierwszeństwo stosowania przed prawem właściwym wskazanym przez normę kolizyjną. Są to następujące konwencje:

Konwencję Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów sporządzoną w Wiedniu 11 kwietnia 1980 r. (Dz.U.1997.45.286),

Konwencję o przedawnieniu w międzynarodowej sprzedaży towarów sporządzoną w Nowym Jorku dnia 14 czerwca 1974 r. (Dz.U.1997.45.282),

Konwencję o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów (CMR) i protokół podpisania sporządzone w Genewie dnia 19 maja 1956 r. (Dz.U. 1962.49.238).

**Art. 31.** Zobowiązanie wynikające z papieru wartościowego innego niż weksel i czek podlega prawu państwa, w którym papier wartościowy został wystawiony lub wyemitowany.

**Art. 32**. 1. Zobowiązanie z jednostronnej czynności prawnej podlega prawu wybranemu przez osobę dokonującą tej czynności. Od chwili gdy obie strony takiego zobowiązania są zindywidualizowane, wybór prawa, jego zmiana lub uchylenie wymagają porozumienia obu stron tego stosunku.

2. W razie braku wyboru prawa zobowiązanie z jednostronnej czynności prawnej podlega prawu państwa, w którym osoba dokonująca czynności prawnej ma miejsce zwykłego pobytu albo siedzibę. Jeżeli z okoliczności wynika, że zobowiązanie pozostaje w ściślejszym związku z prawem innego państwa, stosuje się prawo tego państwa.

…

**Art. 36**. stanowi, iż prawo państwa, któremu podlega przelewana wierzytelność rozstrzyga o skutkach przelewu wobec osób trzecich.

**Art. 37.** Do przejęcia długu stosuje się prawo państwa, któremu podlega przejmowany dług.

**Art. 38.** Wpływ zmiany wartości waluty na wysokość zobowiązania ocenia się według prawa właściwego dla tego zobowiązania.

### 3.2 Zobowiązania pozaumowne

Normy kolizyjne dotyczące tej kwestii zawarte w p.p.m.:

***Art. 33.*** Prawo właściwe dla zobowiązania ze zdarzenia niebędącego czynnością prawną określa rozporządzenie (WE) nr 864/2007/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych ("Rzym II") (Dz. Urz. UE L 199 z 31.07.2007, str. 40).

**Art. 34.** Prawo właściwe dla pozaumownej odpowiedzialności cywilnej wynikającej z wypadków drogowych określa Konwencja o prawie właściwym dla wypadków drogowych, sporządzona w Hadze dnia 4 maja 1971 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 63, poz. 585).

**Art. 35.** Odpowiedzialność cywilna za działania i zaniechania organów wykonujących w danym państwie władzę publiczną podlega prawu tego państwa.

### 3.3 Status osoby, aspekty odnoszące się do stanu cywilnego osoby (imię i nazwisko, miejsce zamieszkania, zdolność)

Normy kolizyjne odnoszące się do statusu osoby fizycznej:

**Zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych** osoby fizycznej podlegają jej prawu ojczystemu (art. 11.1 p.p.m.)

2. Jeżeli osoba fizyczna dokonuje czynności prawnej w zakresie prowadzonego przez siebie przedsiębiorstwa, wystarczy, że ma ona zdolność do dokonania tej czynności według prawa państwa, w którym przedsiębiorstwo jest prowadzone.

3. Przepis ust. 1 nie wyłącza zastosowania prawa, któremu czynność prawna podlega, jeżeli z tego prawa wynikają szczególne wymagania w zakresie zdolności w odniesieniu do tej czynności prawnej.

Zgodnie z art. 12 jeżeli umowę zawarły osoby znajdujące się w tym samym państwie, osoba fizyczna, która ma zdolność do jej zawarcia według prawa tego państwa, może się powołać na swoją niezdolność wynikającą z prawa wskazanego w przepisie art. 11 ust. 1 tylko wtedy, gdy w chwili zawarcia umowy druga strona o niezdolności wiedziała lub nie wiedziała z powodu niedbalstwa.

2. Osoba fizyczna dokonująca jednostronnej czynności prawnej, mająca zdolność do jej dokonania według prawa miejsca dokonania czynności, może powołać się na niezdolność wynikającą z prawa wskazanego w przepisie art. 11 ust. 1 tylko wtedy, gdy nie przyniesie to uszczerbku osobom, które postępując z należytą starannością działały w przeświadczeniu, że osoba dokonująca czynności prawnej zdolność taką miała.
3. Jeżeli osoba fizyczna działa za pośrednictwem przedstawiciela, przy ustalaniu przesłanek stosowania przepisów ust. 1 i 2 rozstrzygają okoliczności występujące po stronie przedstawiciela.
4. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do czynności prawnych z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa spadkowego ani do rozporządzeń dotyczących nieruchomości położonych w innym państwie niż państwo, w którym czynność prawna została dokonana.
**Stosownie do treści art. 13.** 1. p.p.m. **ubezwłasnowolnienie** podlega prawu ojczystemu osoby fizycznej, której ono dotyczy. Jednak jeżeli o ubezwłasnowolnieniu cudzoziemca orzeka sąd polski, stosuje się prawo polskie.
O wpływie ubezwłasnowolnienia na możność zawarcia małżeństwa rozstrzyga prawo ojczyste osoby zamierzającej zawrzeć małżeństwo z chwili dokonywania oceny ( art. 48 p.p.m.).
**Art. 14. 1.** konstytuuje konieczność zastosowania prawa ojczystego do **uznania za zmarłą albo stwierdzenia zgonu** osoby fizycznej. Jeżeli o uznaniu za zmarłego albo o stwierdzeniu zgonu cudzoziemca orzeka sąd polski, stosuje się prawo polskie.
**Imię i nazwisko osoby fizycznej** podlegają jej prawu ojczystemu. Do nabycia albo zmiany imienia lub nazwiska stosuje się prawo właściwe do oceny skutków zdarzenia, które prowadzi do nabycia albo zmiany imienia lub nazwiska, np. zmiana imienia i nazwiska przysposabianego podlega prawu właściwemu dla przysposobienia. Jednakże wybór nazwiska przy zawarciu lub rozwiązaniu małżeństwa podlega prawu ojczystemu każdego z małżonków (art. 15 p.p.m.).
**Z kolei zgodnie z treścią art. 16. 1**. p.p.m**. dobra osobiste** osoby fizycznej podlegają jej prawu ojczystemu.
Osoba fizyczna, której dobro osobiste jest zagrożone naruszeniem lub zostało naruszone może żądać ochrony na podstawie prawa państwa, na którego terytorium nastąpiło zdarzenie powodujące to zagrożenie naruszenia lub naruszenie, albo prawa państwa, na którego terytorium wystąpiły skutki tego naruszenia.
Jeżeli do naruszenia dobra osobistego osoby fizycznej doszło w środkach społecznego przekazu, o prawie do odpowiedzi, sprostowania lub innego podobnego środka ochronnego rozstrzyga prawo państwa, w którym ma siedzibę albo miejsce zwykłego pobytu nadawca lub wydawca.

### 3.4 Ustanowienie więzi rodzicielskiej z dzieckiem, w tym przysposobienie

#### 3.4.1 Ustanowienie więzi rodzicielskiej z dzieckiem

Normy kolizyjne właściwe dla stosunków między rodzicami a dzieckiem ( p.p.m.):
**Ustalenie i zaprzeczenie pochodzenia dziecka** podlegają prawu ojczystemu dziecka z chwili jego urodzenia (art. 55.1 p.p.m.). Jeżeli prawo ojczyste dziecka z chwili jego urodzenia nie przewiduje sądowego ustalenia ojcostwa, do sądowego ustalenia ojcostwa stosuje się prawo ojczyste dziecka z chwili ustalenia pochodzenia dziecka. Uznanie dziecka podlega prawu ojczystemu dziecka z chwili jego uznania. W razie gdy prawo to nie przewiduje uznania dziecka, stosuje się prawo ojczyste dziecka z chwili jego urodzenia, jeżeli to prawo uznanie przewiduje.Uznanie dziecka poczętego lecz nienarodzonego podlega prawu ojczystemu matki z chwili uznania. Nabycie lub zmiana nazwiska dziecka w wyniku uznania podlega statutowi uznania.
**W sprawach zakresu władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem** art. 56.1. p.p.m. odsyła do Konwencji o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzona w Hadze w dniu 19 października 1996 r. (Dz. Urz. UE L 151 z 11.06.2008, str. 39; Dz. U. z 2010 r. Nr 172, poz. 1158), która wskazuje prawo właściwe dla spraw z zakresu władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem.
W razie zmiany zwykłego pobytu dziecka na pobyt w państwie niebędącym stroną konwencji, o której mowa w ust. 1, prawo tego państwa określa od chwili tej zmiany warunki stosowania środków podjętych w państwie dawnego zwykłego pobytu dziecka.
Prawo właściwe **dla opieki i kurateli** nad dzieckiem określa Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzona w Hadze w dniu 19 października 1996 r. (art. 59 p.p.m.)
W razie zmiany zwykłego pobytu dziecka na pobyt w państwie niebędącym stroną konwencji, o której mowa w ust. 1, prawo tego państwa określa od chwili tej zmiany warunki stosowania środków podjętych w państwie dawnego zwykłego pobytu dziecka.
Ustanowienie opieki albo kurateli lub innych środków ochronnych dla osoby pełnoletniej podlega prawu ojczystemu tej osoby (art. 60.1. p.p.m.). Wykonywanie środków ochronnych podlega prawu państwa, na którego terytorium ma miejsce zwykłego pobytu osoba, której te środki dotyczą. Jeżeli sąd polski orzeka o środkach ochronnych w stosunku do cudzoziemca mającego miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu w Polsce, stosuje się prawo polskie.
W przypadku wydawanych zarządzeń w zakresie opieki i kurateli co do położonego w Polsce majątku cudzoziemca mającego miejsce zamieszkania i miejsce zwykłego pobytu za granicą, gdy jest to konieczne w interesie tego cudzoziemca, stosuje się prawo polskie (art. 60.4. p.p.m.). To samo dotyczy wykonywania orzeczonych środków.
Do kurateli dla osoby prawnej stosuje się prawo państwa, któremu osoba ta podlega (art. 61 p.p.m.)
Dla kurateli do załatwienia poszczególnej sprawy (dotyczącej czy to osoby fizycznej, czy osoby prawnej czy jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej) stosuje się prawo państwa, któremu sprawa ta podlega. Prawo właściwe dla danej sprawy decyduje o potrzebie ustanowienia kuratora.

#### 3.4.2 Przysposobienie

Zgodnie z treścią art. 57 p.p.m. pzysposobienie podlega prawu ojczystemu przysposabiającego.
Przysposobienie wspólne przez małżonków podlega ich wspólnemu prawu ojczystemu. W razie braku wspólnego prawa ojczystego stosuje się prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zamieszkania, a w razie braku miejsca zamieszkania w tym samym państwie - prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zwykłego pobytu. Jeżeli małżonkowie nie mają miejsca zwykłego pobytu w tym samym państwie, stosuje się prawo państwa, z którym małżonkowie w inny sposób są wspólnie najściślej związani.
**Jak wskazuje art. 58 p.p.m.** przysposobienie nie może nastąpić bez zachowania przepisów prawa ojczystego osoby, która ma być przysposobiona, dotyczących zgody tej osoby, zgody jej przedstawiciela ustawowego oraz zezwolenia właściwego organu państwowego, a także ograniczeń przysposobienia z powodu zmiany dotychczasowego miejsca zamieszkania na miejsce zamieszkania w innym państwie. Bez zachowania tych wymogów lub ograniczeń nie może dojść do przysposobienia.

### 3.5 Związek małżeński, pary, które nie zawarły związku małżeńskiego/konkubenci, związki partnerskie, rozwód, separacja sądowa, obowiązki alimentacyjne

#### 3.5.1 Związek małżeński

**O możności zawarcia małżeństwa** rozstrzyga w stosunku do każdej ze stron jej prawo ojczyste z chwili zawarcia małżeństwa (art.48 p.p.m.). Możność zawarcia małżeństwa musi istnieć po stronie każdego z nupturientów według jego prawa. Przeszkody do zawarcia związku małżeńskiego określają art. 10 – 15 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.
Zgodnie z art. 3 p.p.m., jeżeli nie można ustalić treści prawa ojczystego albo obywatelstwa danej osoby lub gdy nupturient jest bezpaństwowcem, właściwe jest – w odniesieniu do tego nupturienta – prawo państwa miejsca zamieszkania, a w razie braku miejsca zamieszkania stosuje się prawo państwa, w którym nupturient ma miejsce zwykłego pobytu. Ta sama zasada znajdzie zastosowanie, gdy nupturient jest uchodźcą.

W razie podwójnego lub wielorakiego obywatelstwa nupturienta właściwe prawo ojczyste ustala się zgodnie z regulacjami art. 2 ust. 1 i 2 p.p.m.
W przypadku gdy obywatel polski posiada jeszcze obywatelstwo innego państwa, to i tak jako jego prawo ojczyste stosuje się prawo polskie.
Stosownie do dyspozycji art. 49 p.p.m. **forma zawarcia małżeństwa** podlega prawu państwa, w którym jest ono zawierane. Jeżeli małżeństwo zawierane jest poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, wystarczy zachowanie formy wymaganej przez prawo ojczyste obojga małżonków albo przez wspólne prawo miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu małżonków z chwili zawarcia małżeństwa.
Przepisy prawa polskiego przewidują dwie formy zawarcia małżeństwa: cywilną albo wyznaniową.
Szczególną formą cywilną przewidzianą w prawie polskim jest małżeństwo zawarte przed konsulem - obywatele polscy przebywający za granicą, mogą zawrzeć małżeństwo przed polskim konsulem lub przed osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula. Taka forma jest jednak dopuszczalna tylko wówczas gdy oboje nupturienci mają polskie obywatelstwo.
Jak stanowi art. 50 p.p.m. o skutkach braku możności oraz niezachowania formy zawarcia małżeństwa rozstrzyga odpowiednio prawo, o którym mowa w przepisach art. 48 i art. 49.
**Stosunki osobiste między małżonkami** zgodnie z art. 51 p.p.m., podlegają każdoczesnemu wspólnemu prawu ojczystemu. W razie braku wspólnego prawa ojczystego stosuje się prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zamieszkania, a w razie braku miejsca zamieszkania w tym samym państwie - prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zwykłego pobytu. Jeżeli małżonkowie nie mają miejsca zwykłego pobytu w tym samym państwie, stosuje się prawo państwa, z którym małżonkowie w inny sposób są wspólnie najściślej związani.
W odniesieniu do **stosunków majątkowych** zob. pkt 3.6.

### 3.5.2 Pary, które nie zawarły związku małżeńskiego/konkubenci i związki partnerskie

Brak

### 3.5.3 Rozwód i separacja sądowa

Rozwiązanie małżeństwa, zgodnie z art. 54 p.p.m. podlega wspólnemu prawu ojczystemu małżonków z chwili żądania rozwiązania małżeństwa.W razie braku wspólnego prawa ojczystego małżonków właściwe jest prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają w chwili żądania rozwiązania małżeństwa miejsce zamieszkania, a jeżeli małżonkowie nie mają w chwili żądania rozwiązania małżeństwa wspólnego miejsca zamieszkania - prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mieli ostatnio miejsce wspólnego zwykłego pobytu, jeżeli jedno z nich ma w nim nadal miejsce zwykłego pobytu.W razie braku okoliczności rozstrzygających o właściwości prawa do rozwiązania małżeństwa stosuje się prawo polskie.
Uregulowania powyższe stosuje się odpowiednio do separacji.
Rzeczpospolita Polska nie bierze udziału w zacieśnionej współpracy w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej, a zatem nie jest związana przepisami rozporządzenia Rady (UE) nr 1259/2010.

### 3.5.4 Obowiązki alimentacyjne

Prawo właściwe, stosownie do dyspozycji art. 63 dla zobowiązań alimentacyjnych określa rozporządzenie Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz. Urz. UE L 7 z 10.01.2009, str. 1).

### 3.6 Małżeńskie ustroje majątkowe

Stosunki osobiste i majątkowe między małżonkami podlegają każdoczesnemu wspólnemu prawu ojczystemu (art.51.1 p.p.m.). W razie braku wspólnego prawa ojczystego stosuje się prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zamieszkania, a w razie braku miejsca zamieszkania w tym samym państwie - prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zwykłego pobytu. Jeżeli małżonkowie nie mają miejsca zwykłego pobytu w tym samym państwie, stosuje się prawo państwa, z którym małżonkowie w inny sposób są wspólnie najściślej związani.
Małżonkowie, zgodnie z treścią art. 52.1 p.p.m. mogą poddać swe stosunki majątkowe prawu ojczystemu jednego z nich albo prawu państwa, w którym jedno z nich ma miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu. Wyboru prawa można dokonać także przed zawarciem małżeństwa.
Majątkowa umowa małżeńska podlega prawu wybranemu przez strony zgodnie z przepisem ust. 1. W razie braku wyboru prawa, do majątkowej umowy małżeńskiej stosuje się prawo właściwe dla stosunków osobistych i majątkowych między małżonkami z chwili zawarcia umowy.Dokonując wyboru prawa dla stosunków majątkowych małżeńskich lub majątkowej umowy małżeńskiej wystarczy zachować formę przewidzianą dla majątkowych umów małżeńskich przez prawo wybrane lub prawo państwa, w którym do wyboru prawa doszło.
Rzeczpospolita Polska nie jest związana rozporządzeniem Rady (UE) 2016/1103 z dnia 24 czerwca 2016 r. wdrażającym wzmocnioną współpracę w dziedzinie jurysdykcji, prawa właściwego oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących małżeńskich ustrojów majątkowych.

### 3.7 Testamenty i dziedziczenie

Kwestie prawa właściwego w sprawach spadkowych regulowane są w art. 66 a prawa prywatnego międzynarodowego, jest to norma o charakterze odsyłającym do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz. Urz. UE L 201 z 27.07.2012, str. 107, z późn. zm.)
Zakres statutu spadkowego obejmuje m.in. otwarcie spadku, zdolność do dziedziczenia, czyli zdolność prawną kandydata na spadkobiercę (osoby fizycznej czy osoby prawnej), niegodność dziedziczenia, ustalenie składu spadku, czyli przedmiotu dziedziczenia, powołanie do dziedziczenia wynikające z ustawy, jak i z woli spadkodawcy, sposób dziedziczenia czyli sposób przejścia spadku na spadkobierców oraz sposób uzyskania korzyści ze spadku przez innych beneficjariuszy spadkowych, oświadczenia w przedmiocie spadku, stosunki między współspadkobiercami, odpowiedzialność za długi spadkowe, ochronę dziedziczenia, system zachowku, zapis testamentowy (zwykły i windykacyjny), wykonawcę testamentu, dział spadku.
W odniesieniu do **odrzucenia spadku**, instytucja ta należy do statutu spadkowego jako elementu odpowiedzialności za długi spadkowe, i tu prawo właściwe daje odpowiedź na następujące pytania:
1. kto (spadkobierca, zapisobierca windykacyjny, inny beneficjent spadku);
2. czym (ze spadku, z majątku osobistego, wspólnego przy małżonkach);
3. w jakich granicach (kwestia ograniczonej odpowiedzialności do wysokości konkretnej kwoty czy z konkretnych składników spadku, częściowa odpowiedzialność) odpowiada za długi spadkowe
4. czy dług spadkodawcy należy do spadku, czy jest to dług osobisty ściśle związany z osobą spadkodawcy i jako taki nie podlega dziedziczeniu
5. co podlega odrzuceniu, czyli zasięg spadku. W tym przypadku mogą się pojawić kwestie wstępne, dla oceny których trzeba będzie wyjść ze statutu spadkowego , na rzecz np. statutu stosunków między małżonkami w sytuacji, gdy dla wyznaczenia co jest spadkiem małżonka trzeba określić granicę reżimu majątkowego małżeńskiego spadkodawcy.
6. jakie zachowanie kandydata na spadkobiercę wolno uważać za odrzucenie spadku, jak traktować milczenie- dorozumiane przyjęcie spadku
7. jaki jest termin do dokonania czynności odrzucenia?
8. jakie skutki będzie miało odrzucenie dla innych podmiotów, np. dla wierzycieli , którzy mogą uruchomić skargę pauliańską ?
9. jakie mogą być wady oświadczenia woli?

Zakres statutu czynności prawnych mortis causa m.in. obejmuje ważność czynności na wypadek śmierci w zakresie dopuszczalności dokonania danej czynności, wymagań dotyczących zdolności jako przesłanki ważności tak testamentów jak i innych czynności na wypadek śmierci, wad oświadczenia woli, dopuszczalnej treści danej czynności prawnej.

**Od statutu spadkowego odróżnić należy statut formy testamentu i formy oświadczeń w przedmiocie spadku, zwłaszcza odrzucenia spadku.**

Normy kolizyjne dotyczące formy rozporządzeń na wypadek śmierci/testamentów uregulowane są w Konwencji dotyczącej kolizji praw w przedmiocie formy rozporządzeń testamentowych, podpisanej w Hadze 5.10.1961 r., wskazanej w punkcie 1.2.

Zakres statutu **formy testamentów** dotyczy m.in. kwestii czy testament ma być sporządzony ustnie, czy pisemnie, jeśli pisemnie kto ma spisać ten dokument: spadkodawca , czy inna osoba, czy testament ma być sporządzony z udziałem świadków lub jakiejś osoby urzędowej, czy spadkodawca obowiązany jest użyć oznaczonych słów, określonego języka.

Zakres statutu **formy odrzucenia spadku** obejmuje:

1. sposób utrwalenia zachowania interpretowanego jako złożenie oświadczenia w przedmiocie spadku(forma pisemna, poświadczenie podpisu, udział świadka);
2. przed kim takie oświadczenie może być złożone (sąd ,notariusz, inny organ);

Jednak treść oświadczenia i termin do jego złożenia będą należały do statutu spadkowego, i według niego będą oceniane skutki oświadczenia o odrzuceniu spadku.

W sytuacji, gdy mamy do czynienia z transgranicznym **odrzuceniem spadku przez małoletniego** krąg osób uprawnionych do złożenia oświadczenia określa statut stosunków między rodzicami a dzieckiem ustalany według normy kolizyjnej zawartej w art. 56 p.p.m. odsyłający do konwencji haskiej z 1996 r. o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci.

Podstawowym łącznikiem dla ustalenia prawa właściwego jest miejsce zwykłego pobytu dziecka.

Statut stosunków między rodzicami a dziećmi będzie obejmował w kontekście odrzucenia spadku kwestie:

1. Kto jest uprawniony do reprezentacji małoletniego i złożenia w jego imieniu oświadczenia;
2. Sposobu zarządu majątkiem dziecka, w tym czy do dokonania czynności zarządu polegającej na odrzuceniu spadku jest konieczna zgoda organu państwa - sądu rodzinnego czy innego podmiotu.

Ponadto oprócz wskazanych regulacji normy kolizyjne dla spraw spadkowych zarówno co do dziedziczenia i testamentów, stosowane na zasadzie pierwszeństwa, zawierają **umowy dwustronne** z Białorusią, Rosją, Ukrainą, Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną, Kubą, Socjalistyczną Republiką Wietnamu i na zasadzie sukcesji w umowie z Jugosławią odnośnie do Bośni, Hercegowiny, Czarnogóry i Serbii wskazanych w punkcie 1.3.

### 3.8 Nieruchomości

Zgodnie z treścią art. 41.1 p.p.m. własność i inne prawa rzeczowe podlegają prawu państwa, w którym znajduje się ich przedmiot. Nabycie i utrata własności, jak również nabycie i utrata oraz zmiana treści lub pierwszeństwa innych praw rzeczowych, podlegają prawu państwa, w którym przedmiot tych praw znajdował się w chwili, gdy nastąpiło zdarzenie pociągające za sobą wymienione skutki prawne.

Rozróżnienie ruchomości od nieruchomości następować powinno na podstawie prawa miejsca położenia rzeczy . Prawo miejsca położenia danego dobra właściwe jest do oceny tego, które dobra są rzeczami oraz jakie inne dobra stać się mogą przedmiotem praw rzeczowych.

W przypadku umów zobowiązujących do przeniesienia (ustanowienia) praw rzeczowych, to podobnie jak inne tytuły nabycia praw rzeczowych, poddawane są one odrębnemu statutowi, który może być on wyznaczony także na podstawie wyboru prawa (art. 3 Rzym I).

Statutowi rzeczowemu podlega kwestia nabycia prawa rzeczowego od osoby nieuprawnionej i to on rozstrzygnie, czy w danym przypadku rzecz została zgubiona, skradziona lub w inny sposób utracona przez właściciela oraz czy do nabycia takich rzeczy od nieuprawnionego wymagane jest istnienie dobrej wiary, Definicję dobrej wiary i jej znaczenie przy nabyciu prawa rzeczowego od nieuprawnionego określa się też zgodnie ze statutem rzeczowym.

Nabycie prawa rzeczowego od nieuprawnionego może być rozciągnięte w czasie i w razie zmiany statutu rzeczowego stosować należy prawo państwa, na obszarze którego znajduje się przedmiot prawa rzeczowego w chwili zrealizowania wszystkich elementów stanu faktycznego wymaganych dla nabycia prawa rzeczowego od nieuprawnionego przez prawo tego państwa. Poza zakresem statutu rzeczowego znajdują się zagadnienia związane z roszczeniami, z jakimi wystąpić może były właściciel rzeczy względem jej nabywcy od nieuprawnionego np. roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, roszczenia z tytułu rękojmi za wady prawne.

Statut rzeczowy jest właściwy do oceny materialnoprawnych skutków wpisów w rejestrach publicznych- czy wpis do rejestru jest przesłanką nabycia prawa rzeczowego, jakie są inne następstwa ujawnienia prawa rzeczowego w rejestrze publicznym. Sama procedura wpisu do rejestru oraz co stanowi podstawę wpisu należy do legis fori processualis.

Prawa rzeczowe dotyczące środków transportu i rzeczy w transporcie są regulowane w art. 42 i 43 p.p.m.

### 3.9 Niewypłacalność

Normy kolizyjne określające prawo właściwe stosowane w postępowaniu upadłościowym zawarte są Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego.

W ustawie z dnia 28.02.2003 r. prawo upadłościowe (tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 1520) normy kolizyjne odnoszą się do postępowania upadłościowego wobec instytucji kredytowych, firm inwestycyjnych, banków zagranicznych oraz banków krajowych prowadzących działalność za granicą (Dział III, Rozdział III, Prawo właściwe oraz skutki ogłoszenia upadłości, art. 460-470). W tym przypadku zasadą jest stosowanie prawa polskiego w postępowaniu upadłościowym wszczętym w Rzeczypospolitej Polskiej, o ile przepisy tego rozdziału nie stanowią inaczej.

Ostatnia aktualizacja: 28/08/2023

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.